

<https://doi.org/10.31861/mediaforum.2024.15.146-154>

УДК: 327.8

© Михайло Федуняк¹

ДІЯЛЬНІСТЬ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПО ВІДНОВЛЕННЮ І ЗМІЦНЕННЮ ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА БЕЗПЕКОВОГО ВПЛИВУ В РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА

146
—
У статті розглядається діяльність Російської Федерації по збереженню політико-економічного впливу на Республіку Молдова, що у випадку успішної реалізації стане ще одним кроком по здійсненню нео-імперського реваншу в регіоні Нових незалежних держав. З цією метою Росією формується агентура впливу в органах влади Молдови, відбувається втручання в електоральні процеси, а також здійснюється комбінований тиск на керівництво РМ з допомогою проросійських сил правого берегу та Придністровського регіону. Російська Федерація використовує припинення поставок газу для посилення соціально-економічної та політичної дестабілізації ситуації в Молдові з метою поразки проєвропейських сил на парламентських виборах восени нинішнього року. Керівництво Молдови намагається активно і часом досить успішно реагувати на російські дії по підризу молдовської державності.

Ключові слова: Російська Федерація, Молдова, безпека, Причорноморський регіон, Придністров'я.

Activities of the Russian Federation on Restoration and Strengthening Political, Economic and Security Influence in the Republic of Moldova

The article deals with the activity of the Russian Federation on restoration and strengthening political and economic influence in the Republic of Moldova what in the case of successful implementation will be one more step to neo-imperial revenge in the region of the Newly independent states. For this purpose, Russia is forming agents of influences in governmental institutions,

¹ Аспірант кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, E-mail: feduniak.mykhaila@chnu.cv.ua

it interferes into electoral processes as well as Russia is making combined pressure on Moldova's state power with the help of pro-Russian forces within Moldova on the one hand, and Transnistrian region on the other. Russian Federation uses termination of gas supply for the strengthening socio-economic and political destabilization of Moldova with the aim to defeat pro-European politicians on parliamentary elections this Autumn. Moldova is actively and in many cases successfully trying to react on Russian subversive activity on destruction of its statehood.

Keywords: Russian Federation, Moldova, security, Black Sea region, Transnistria.

Постановка наукової проблеми. Чорноморський басейн та країни Причорномор'я завжди вважались Росією як зона її переважаючого впливу, а успішність політики в регіоні, що спиралась насамперед на військову потугу, завжди розглядалась як індикатор геополітичного контролю. Внаслідок тривалої виснажливої, повномасштабної війни з Україною, Російська Федерація значною мірою майже повністю втратила насамперед військовий контроль внаслідок майже повного знищення Україною Чорноморського флоту, Проте, користуючись довготривалою присутністю та імперськими практиками, намагається утримати політичний вплив регіоні, спрямовуючи свою діяльність на причорноморські країни. У цьому контексті найбільш привабливою з очки зору прикладання зусиль по реалізації нео-імперської політики вбачається Республіка Молдова, яка намагається долати серйозні труднощі на шляху політико-територіальної консолідації і культурно-цивілізаційної і без пекової самоідентифікації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Діяльність Російської Федерації по збереженню політико-безпекового впливу в Причорноморському регіоні знаходить відображення у роботах вітчизняних та зарубіжних дослідників. Зокрема, варто виділити роботу Д.Маріна (Марин Дану, 2017), в якій розглядаються можливі підходи РМ до питань безпекових орієнтацій і зокрема, вплив Росії у даному контексті; доповідь Національного інституту стратегічних досліджень з аналізом політики РФ у Чорноморському регіоні (Політика РФ у Чорноморському регіоні, 2020), а також спільне дослідження автора з С.Федуняком стосовно сучасних загроз і викликів безпеці Республіці Молдова (Федуняк Михайло, Федуняк Сергій, 2022).

Метою дослідження є аналіз діяльності Російської Федерації з метою утримання впливу над внутрішньополітичною ситуацією в РМ, її передумови, зокрема, з використанням різноманітних інструментів і засобів впливу.

Виклад основного матеріалу. Російсько-українська війна стимулювала активність Російської Федерації по підсиленню власного політико-економічного та безпекового впливу в регіоні Нових незалежних держав на основі традиційних і модернізованих нео-імперських традицій і практик. З точки зору російського керівництва, основної уваги і прикладання зусиль заслуговує Республіка Молдова, яка все ще перебуває у складному процесі утвердження і зміцнення державності і територіальної цілісності, а також пошуку зовнішньополітичних та безпекових орієнтацій.

148
— Російська Федерація використовує різноманітні засоби та інструменти впливу на внутрішню ситуацію в Молдові, опираючись на сили, що знаходяться безпосередньо в країні. Одним із напрямів підривної діяльності Росії стало просування власної агентури та лояльних політиків до органів державної влади. У липні 2024 року співробітниками Служби розвідки і безпеки (SIS) та Прокуратури боротьби зі злочинністю та особливо важливими справами Молдови (PCCOCS) було проведено ряд обшуків в Парламенті РМ, внаслідок яких на 72 години було затримано депутата парламенту і працівника прикордонної поліції за підозрою у державній зраді і змові. За версією прокуратури, вони збирали і передавали російському дипломату в Кишиневі інформацію, яка «шкодить інтересам Республіки Молдова». Згодом посла РФ в Молдові Олега Васнецова було викликано до Міністерства закордонних справ РМ, щоб повідомити що працівник посольства під його очільництвом оголошений небажаною особою в РМ. Посол РФ Васнецов назвав ці обвинувачення безпідставними та необґрунтованими і висловив невдоволення недружніми діями Молдови відносно російських дипломатів. Нагадаю, в 2023 році Молдова вислала 45 з 70 співробітників посольства РФ після того як журналістське розслідування виявило на території посольства Росії “надмірну” кількість радіолокаційних та моніторингових приладів (Молдова висилає працівника посольства РФ, 2024).

Ще одним яскравим проявом діяльності РФ у Молдові стали зусилля по підтримці проросійського кандидата на президентських виборах 20 жовтня 2024 року, а також поразці проєвропейських сил на

референдумі щодо вступу РМ до Європейського Союзу. Було задіяно всі можливі електоральні технології включно з підвезенням виборців та інтенсивною пропагандою у афілійованих з Росією засобах масової інформації на території Молдови (Уряди США, Великої Британії та Канади звинуватили Росію, 2024).

Як відомо, Росія не отримала бажаного результату, тому вирішила зосередитись на майбутніх парламентських виборах, де проросійські сили мають шанси на успіх. З цією метою було введено до дії так звану «важку артилерію»: з 1 січня 2025 року російський «Газпром» припинив постачати газ до ПМР аргументуючи відмовою Республіки Молдова від сплати накопиченого боргу понад за 30 років незалежності. Внаслідок цього лівобережжя Молдови опинилося в становищі попередньої гуманітарної катастрофи. Основною метою цієї акції стала спроба створення додаткових перешкод на шляху можливого зближення обох політичних суб'єктів на території Молдови, а також побіжно загострення невдоволення населення Молдови власним керівництвом, що не вирішує проблему енергодефіциту у зимовий період (Безмежний цинізм, 2025; Газова війна Росії з Молдовою 2025).

149

Молдовське керівництво знайшло вихід з цієї ситуації. Тимчасовий виконавч обов'язків керівника компанії «Молдовагаз» Вадим Чебан у коментарі ІРН зазначив, що вони запропонували керівництву придністровського Тираспольтрансгазу допомогу в закупівлі газу через європейські платформи (Газова війна Росії з Молдовою 2025). 2 січня уряд Придністров'я відхилив пропозицію, заявивши, що вона призведе до закупівлі газу за необґрунтовано вищими цінами. Далі, 3 січня, у Придністров'ї попередили мешканців, про подальші віялові відключення електроенергії задля запобігання повної зупинки енергосистеми (Premier of separatist Moldova region, 2025).

Раніше повідомлялося, що уряд Молдови з 16 грудня та адміністрація ПМР з 11 грудня запровадили режим надзвичайного стану у зв'язку із загрозою припинення постачання газу на лівобережжя Дністра через закінчення з 1 січня 2025 року договору про транзит російського газу через територію України. Газпром 28 грудня попередив про зупинку постачання газу в Молдову. 1 січня Україна повідомила про зупинку постачання російського газу. Того ж дня в Придністров'ї вимкнули централізоване опалення і гаряче водопостачання. За словами місцевої влади, запаси газу в ПМР закінчаться протягом одного місяця.

Постачання газу в Придністров'я можливо здійснювати через Трансбалканський коридор. Однак Газпром обумовив такі поставки визнанням Молдовою історичного боргу за газ, який становить понад \$700 млн. Кишинів не визнає цього боргу, посилаючись на результати міжнародного аудиту, проведеного 2023 року на замовлення уряду Молдови, проте підсумки аудиту не визнаються Газпромом. Якщо російський газ не надходить на лівий берег Дністра, на правому березі виникають перебої з енергопостачанням, оскільки Молдова приблизно 70% необхідної електроенергії закуповує в Молдовській ГРЕС у Придністров'ї. Електроенергія виробляється з російського газу, за який Придністров'я не платить. Водночас так звана влада невизнаної ПМР відмовилась від пропозиції Кишинєва про закупівлю газу для регіону коштом Молдови. Але тут виникає й інша проблема — цілком залежні від Кремля керівники Придністров'я не мають фінансових резервів, аби закуповувати газ у європейських — в першу чергу румунських — енергетичних компаній.

150

— Енергетична криза посилила політичну напруженість навколо Придністровської проблеми, зокрема, внаслідок активізації спроб РФ тиснути на Молдову. Зокрема, з'явилася заява російського посольства, в якій була висловлена стурбованість закликами у Молдові до силового вирішення проблеми Придністров'я і наголошено, що такі дії не залишаться без відповіді. Представники РФ стверджували, що молдовські та українські ЗМІ намагаються перекласти відповідальність за енергетичну кризу у Придністров'ї на Москву.

Упродовж трьох десятиліть невизнана ПМР сиділа на газовій і що важливо – безкоштовній голці Москви, за що усі ці роки росіяни зберігали свою військову присутність у регіоні. А сепаратистам з Тирасполя ще й вдавалось перепродавати газ Кишинєву, адже на підконтрольній йому території опинилася Молдавська державна районна електростанція, яка генерувала від 50 до 80% електроенергії, що подавалася на правобережжя. Глава невизнаної ПМР В.Красносельський заявив, що Молдова нібито намагається перекласти борг «Газпрому» на суму 709 мільйонів доларів на Придністров'я (Premier of separatist Moldova region, 2025). Зі свого боку, прем'єр-міністр Молдови Дорін Речан звинуватив «Газпром» у невиконанні договірних зобов'язань із постачання газу. Він нагадав, що за договором, підписаним 29 жовтня 2021 року строком на п'ять років, Молдова не має заборгованостей. Водночас республіка не споживає російського газу з кінця 2022 року.

Весь обсяг газу, а це 5,7 млн кубічних метрів на добу, який надходив від «Газпрому», прямував у Придністров'я. Але регіон не платив за газ багато років, тож борг вже перевищує 10 мільярдів доларів. Але борг молдовський уряд не визнає (Безмежний цинізм, 2025).

Офіційний Кишинів заздалегідь підготувався до кризового моменту. Ще до початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну, там подбали про електропостачання з Румунії. Наразі вони близько 60% імпортують від сусідів. Радник із національної безпеки Молдови Станіслав Секрієру заявив, що Росія, використовуючи Придністров'я, намагається дестабілізувати ситуацію у регіоні напередодні парламентських виборів у Молдові, які відбудуться у липні. Експерти також вважають, що відмова від поставок газу з Європи пов'язана з надією Росії та її придністровських маріонеток на швидке відновлення прямих поставок із Москви. Уряд ПМР затагує час, сподіваючись, що Росія відновить поставки через «Турецький потік» або «Блакитний потік». Відмова прийняти допомогу Молдови та Європи наголошує на залежності Придністров'я від Росії, яка продовжує використовувати регіон для політичного тиску на Кишинів. На тлі того, що новорічне обмеження спричинило падіння імпорту на 43% і падіння експорту на 60% у регіоні, який відокремився від Молдови в стані енергетичної кризи, що загострюється, Кремль не тільки намагається поглибити проблеми регіону, а й зберегти свій тиск на Придністровський регіон дестабілізацією лівобережжя Молдови. Придністров'я значною мірою залежить від допомоги з боку Москви, і його лідери визнають, що російський газ, який воно довго отримувало, надавався безкоштовно як «гуманітарна допомога» (Premier of separatist Moldova region, 2025).

Висновки. Таким чином можна констатувати, що Російська Федерація використовує різноманітні засоби та інструменти впливу на внутрішньополітичну ситуацію в Республіці Молдова з метою здійснення геополітичного контролю над країною в рамках стратегії неоімперської реінтеграції. З цією метою формується агентура впливу в органах влади Молдови, відбувається втручання в електоральні процеси, а також здійснюється комбінований тиск на керівництво РМ з допомогою проросійських сил правого берегу та Придністровського регіону. Російська Федерація використовує припинення поставок газу для посилення соціально-економічної та політичної дестабілізації ситуації в Молдові з метою поразки проєвропейських сил на

парламентських виборах восени нинішнього року. Слід зазначити, що кропітка робота офіційного Кишинева, партнерів та України на міжнародних майданчиках по приверненню уваги до Придністровського конфлікту, втрата впливу РФ всередині сепаратистського регіону та зменшення ролі промосковських сил в РМ не лише стабілізує ситуацію всередині Молдови, але й позитивно впливає на безпекове становище в Причорноморському регіоні загалом.

Джерела та література:

1. Безмежний цинізм. Придністровські сепаратисти вимагають від Молдови оплатити постачання російського газу в невизнану республіку. New Voice. 02.01.2025. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/pridnistrov-ya-zalishilosya-bez-gazu-tiraspol-vimagaye-vid-kishineva-splatiti-borgi-pered-gazpromom-50478465.html>.

152 — 2. Газова війна Росії з Молдовою: у Придністров'ї вимкнули опалення, підприємства стали, люди – без роботи. BBC. 02.01.2025. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c23v5xp3jexo>.

3. Марин Дану. 2017. Эволюция в молдавской сфере безопасности – перспективы на будущее. EaP Think Bridge. Ежемесячный аналитический дайджест Восточного партнерства. Октябрь 2017, №10, С.19. URL: <http://prismua.org/wp-content/uploads/2017/11/10-%D0%A0%D0%A3%D0%A1.pdf>.

4. Молдова висилає працівника посольства РФ після обшуків у парламенті. Голос Америки. 01.08.2024. URL: <https://www.holosameryky.com/a/moldova-rosiia-posolstvo/7725746.html>.

5. Надзвичайний стан у Молдові триватиме до завершення війни в Україні. Європейська правда. 12.04.2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/04/12/7137687/>.

6. Політика РФ у Чорноморському регіоні. Аналітична доповідь. Національний інститут стратегічних досліджень. Червень 2020. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/black-sea-analytics-ukraine-2306.pdf>.

7. Придністровська криза: кого насправді зібрався заморозити Кремль. Укрінформ. 09.01.2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-polytics/3946615-pridnistrovska-kriza-kogo-naspravdi-zibravsa-zamoroziti-kreml.html>.

8. Сидоренко Сергей. 2021. «Зрада» или победа над «Газпромом»? Что скрывается в газовом соглашении Молдовы и РФ. Евро-

пейская правда. 03.11.2021. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2021/11/3/7129799/6>.

9. Уряди США, Великої Британії та Канади звинуватили Росію у втручанні у вибори та підриві демократичних інституцій Молдови. Голос Америки. 13.06.2024. URL: <https://www.holosameryky.com/a/moldova-rosiya-vtruchannia-u-vybory/7654726.html>.

10. Федуняк Михайло, Федуняк Сергій. 2022. Безпекова політика Республіки Молдова: сучасні виклики і загрози. Rocznik Chelmski. T.26. 2022. S.205-216.

11. Хто проти Майї? Молдова напередодні президентських виборів. Главком. 25.05.2024. URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/khto-proti-majji-moldova-naperedodni-prezidentskikh-viboriv-1002146.html>.

12. Premier of separatist Moldova region says gas cutoff shattered foreign trade. Voice of America. 13.01.2025. URL: <https://www.voanews.com/a/premier-of-separatist-moldova-region-says-gas-cutoff-shattered-foreign-trade-/7935845.html>.

153

References:

1. Bezmeznyy tsynizm. Prydnistrovs'ki separatysty vymahaiu' vid Moldovy oplatyty hjstachannia rosiis'koho gazu v nevyznanu respubliku. New Voice. 02.01.2025. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/pridnistrovy-zalishilosya-bez-gazu-tiraspol-vimagaye-vid-kishineva-splatiti-borgipered-gazpromom-50478465.html>.

2. Gazova viina Rosii z Moldovoiu: u Prydnistrovii vymknuly opalennia, pidpriemstva staly, liudy – bez roboty. BBC. 02.01.2025. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c23v5xp3jexo>.

3. Marin Danu. 2017. Evoliutsia v moldavskoi sfere brzopasnosti – perspektivy na budushchee. EaP Think Bridge. Yezhemesiachnyi analiticheskii daidzhest Vostochoho partnerstva. Oktiabr'. 2017. №10. S.19. URL: <http://prismua.org/wp-content/uploads/2017/11/10-%D0%A0%D0%A3%D0%A1.pdf>.

4. Moldova vysylaie pratsivnyka posol'stva RF pislia obshukiv u parlamenti. Holos Ameryky. 01.08.2024. URL: <https://www.holosameryky.com/a/moldova-rosiia-posolstvo/7725746.html>.

5. Nadzvychainyi stan u Moldovi tryvatyme do zavershennia viiny v Ukraini. Ievropeii's'ka Pravda. 12.04.2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/04/12/7137687/>.

6. Polityka RF u Chornomors'komu rehioni/ Analitychna dopovid'. Natsional'nyi instytut stratehichnyh doslidzhen'. Cherven'. 2020. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/black-sea-analytics-ukraine-2306.pdf>.

7. Prydnistrovs'ka kryza: koho naspravdi zibravsia zamorozyty Kreml'/ Ukrinform. 09.01.2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-polytics/3946615-pridnistrovska-kriza-kogo-naspravdi-zibravsia-zamoroziti-kreml.html>.

8. Sydorenko Serhii. 2021. «Zrada» ili pobieda nad Gazpromom? Chto skryvaietsia v gazovom soglashenii Moldovy i RF. Ievropeii'skaia Pravda. 03.11.2021. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2021/11/3/7129799/6>.

9. Uriady SSHA, Velykoi Brytanii ta Kanady zvynuvatly Rusiu u vtruchanni u vybiry ta pidryvi demokratychnukh instytutsii Moldovy. Holos Ameryky. 13.06.2024. URL: <https://www.holosameryky.com/a/moldova-rosiya-vtruchannia-u-vybory/7654726.html>.

154

— 10. Feduniak Mykhailo, Feduniak Serhii. 2022. Bezpekova polityka Respubliki Moldova: suchasni vyklyky i zahrozy. Rocznik Chelmski. T.26. 2022. S.205-216.

11. Hto proty Maii? Moldova naperedodni prezydents'kykh vyboriv. Glavkom 25.05.2024. URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/khto-proti-majji-moldova-naperedodni-prezidentskikh-viboriv-1002146.html>.

12. Premier of separatist Moldova region says gas cutoff shattered foreign trade. Voice of America. 13.01.2025. URL: <https://www.voanews.com/a/premier-of-separatist-moldova-region-says-gas-cutoff-shattered-foreign-trade-/7935845.html>.